

Stadig flere menn i Norge er barnløse

Nesten hver fjerde mann som i 2013 var bosatt i Norge, var barnløs ved fylte 45 år. Samtidig har innvandring av menn, særlig fra nye EU-land etter 2004, steget betydelig. Barnløshet er langt vanligere i denne gruppen enn blant menn ellers. Er dette en grunn til økende barnløshet? Det er imidlertid stor forskjell mellom grupper av innvandrere. Noen grupper har høy barnløshet, mens andre har lav. Sett under ett skyldes økende barnløshet blant menn i liten grad innvandring.

An-Magritt Jensen og
Lars Østby

Innvandrere

Innvandrere i norsk statistikk er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre, og som på et tidspunkt har innvandret til Norge. De som ikke faller i denne gruppen, tilhører «resten av befolkningen».

Innvandrerne grupperes etter eget fødeland på denne måten: Norden og Vest-Europa, Nye EU-land i Øst-Europa (Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovenia, Slovakia, Ungarn, Tsjekkia (fra 2004), og Bulgaria og Romania fra 2007, Europa ellers (hovedsakelig land i Europa som ikke er med i EØS), Afrika, Asia (inkludert Tyrkia), og «resten av verden» som omfatter Nord- og Sør-Amerika, Australia og Oseania.

An-Magritt Jensen er professor emerita ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU. (anmagritt.jensen@svt.ntnu.no)

Lars Østby er demograf og seniorforsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk. (lars.ostby@ssb.no)

Den årlige statistikken over fødsler viser at andel barnløse menn ved 45-år har økt fra 14 til 23 prosent mellom 1985 og 2012. Denne økningen har vært gjenstand for mye oppmerksomhet fordi barnløshet blant kvinner er lav og relativt stabil. Forskning har analysert fruktbarhetsadferd blant grupper av menn etter utdanning (Kravdal og Rindfuss 2008), sosioøkonomiske kjennetegn (Lappegård, Noack og Rønsen 2013; Lappegård og Rønsen 2012) og personlige nettverk (Jensen 2013). I denne artikkelen spør vi om den høye barnløsheten kan skyldes endring i befolkningens sammensetning.

I de siste ti årene har økende innvandring ført til et betydelig omfang av forskning på temaer som fruktbarhet blant innvandrerkvinner og familieinnvandring. Tønnessen (2014) finner at nesten hvert fjerde barn født i 2012 hadde en mor som var innvandrer. I denne artikkelen rettes søkelyset mot et lite undersøkt tema: sammenhengen mellom barnløshet og innvandring blant menn. Vårt spørsmål er om den høye barnløsheten blant menn kan skyldes økende arbeidsinnvandring (se tekstboks om innvandrere).

Unge menn søker jobb i Norge

Innvandring blant menn økte sterkt etter 2004 da EU ble utvidet med åtte nye medlemsland i det som tidligere var betegnet som Øst-Europa. Ytterligere to land kom med i 2007 (se tekstboks). Etter 2006 har det særlig vært en sterk tilvekst i arbeidsinnvandring ([Østby og Henriksen 2013](#)). En oversikt over personer som har utenlandsk statsborgerskap og som er bosatt i Norge, viser at de tre største gruppene i 2013 kommer fra Polen, Sverige og Litauen. Det gjelder henholdsvis 44 500, 19 000 og 15 000 menn i alderen 20-66 år ([Statistisk sentralbyrå 2013](#)).

Årsaken til innvandring fra disse landene er i hovedsak arbeid. Vi sammenligner barnløshet blant innvandrer menn og menn i befolkningen ellers og spør:

- Er det forskjell i barnløshet mellom de to gruppene?
- Har noen innvandrergrupper særlig høy eller lav barnløshet?
- Hvor mye «bidrar» innvandrere til den registrerte barnløsheten?

Reell barnløshet?

Utgangspunktet i denne artikkelen er menn uten barn ved 45 års alderen. Dette er et vanlig mål i fruktbarhetsforskning da nesten alle menn har fått sine barn ved den alderen. For eksempel hadde bare 4 prosent av nyfødte barn i 2012 fedre som var eldre enn 45 år (Medisinsk fødselsregister 2013). Det er sannsynlig at de som får første barn etter fylte 45 år, er enda færre.

Menn som får barn i Norge, blir altså registrert, og tallene publiseres i offentlig statistikk. Det finnes flere typer fedre, også om de ikke har biologiske barn, som statistikken bygger på. Utgangspunktet i artikkelen fødselsstatistikken.

For innvandrere er registrering av barn annerledes. De kan ha barn som er født og lever i hjemlandet (se tekstboks), mens fedrene er registrert «uten barn» i Norge. «Barnløshet» blant innvandrere kan følgelig være faktisk, men den kan også være illusorisk i den forstand at barn finnes, bor i hjemlandet, men uten at de er registrert i Norge. Det er mange grunner til dette.

Innvandrere med velferdsrettigheter knyttet til barn, særlig kontantstøtte og barnetrygd, kan ha et motiv for registrering, men det er et spørsmål om alle er klar over slike rettigheter. Menn med voksne barn i hjemlandet vil ikke ha slik motivasjon for å registrere disse barna. Dette gjelder også innvandrerkvinner fra alle deler av verden. Det er dermed rimelig å tro at barn blant innvandrere er underregistrert. Vårt tema er registrert barnløshet, ikke faktisk barnløshet. Spørsmålet er om en høy barnløshet blant innvandrer menn, reell eller ikke, bidrar til høy barnløshet blant alle menn bosatt i Norge.

Flere menn er uten barn, og flere innvandrere

Ser vi på registrert barnløshet blant menn og kvinner ved 45-årsalderen for hele den perioden statistikken gir tall for, 1985-2012, får vi en betydelig kjønnsforskjell (se figur 1).

Mens under 15 prosent av mennene var uten barn ved 45-årsalderen i 1985, gjaldt det 23 prosent i 2013. For kvinnene var økningen langt lavere, 10-13 prosent. Utviklingen er altså spesifikk for menn. Økningen er særlig sterk etter år 2000. I perioden etter 2004 har det blant menn samtidig vært en betydelig økning i innvandring.

Til tross for økningen i antall innvandrede menn totalt utgjør imidlertid 45-åringer en beskjeden andel av alle bosatte, henholdsvis 13 og 12 prosent blant menn og kvinner (se figur 2). Innvandring blant menn har økt mest mellom 2007 og 2010, og dette er også perioden med størst forskjell i antall innvandrer menn og kvinner.

Innvandrer menn er oftere barnløse

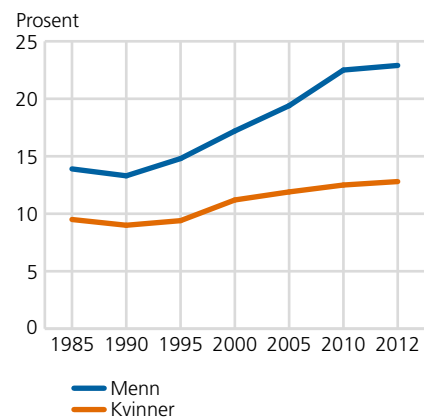
Vi undersøker nå fordelingen for personer med og uten barn ved 45-årsalderen blant dem som er innvandret, og dem som ikke er det.

Blant alle menn, 45 år og bosatt i Norge, er innvandrere langt oftere uten barn enn samme gruppe i resten av befolkningen, og forskjellen øker over tid, særlig mellom 2007 og 2010 (se figur 3). Etter 2010 har andel barnløse innvandrer menn variert mellom 33 og 31 prosent, mens andelen blant menn som ikke er innvandrere, har økt fra 19 prosent i 2004 til 22 prosent i 2013. Det er følgelig en klar forskjell i barnløshet mellom menn som ikke er innvandrere, og dem som er det.

EU-innvandrere har særlig høy barnløshet

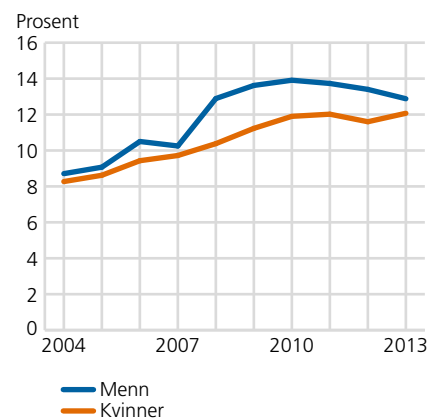
Den sterke økningen tyder på at (arbeids)innvandringen av menn uten barn fra nye EU-land kan ha påvirket den totale økningen av barnløse menn. Imidlertid kommer innvandrere fra ulike verdensregioner, og barnløshet kan variere med dette. Et viktig spørsmål er dermed om det er forskjeller mellom grupper av innvandrere.

Figur 1. Andel barnløse menn og kvinner i Norge. 45 år. 1985-2012

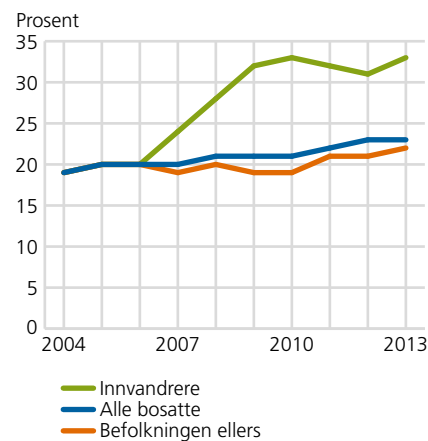
Kilde: Befolkningsstatistikk, Fødte, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. Andel innvandrere blant alle bosatte, etter kjønn. 45 år. 2004-2013

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Andel menn uten barn, 45 år, etter innvandringsstatus. 2004-2013

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Menn fra nye EU-land skiller seg markant ut med langt høyere barnløshet enn andre innvandrergupper (se figur 4). Etter 2008 ligger nivået rundt 80 prosent, med svak nedgang etter 2010, til 76 prosent. Innvandrere fra Vest-Europa og Norden har også høyere barnløshet enn menn fra andre regioner, 33 prosent i 2013. Men bortsett fra disse to regionene er menn fra andre regioner barnløse i omtrent like stor grad, eller mindre enn gjennomsnittet (23 prosent blant alle bosatte i 2013).

For to regioner, menn fra Afrika og fra «resten av verden» (se tekstboks om innvandrernes landbakgrunn), er barnløsheten henholdsvis 21 og 22 prosent i 2013, mens menn fra Asia har barnløshet under gjennomsnittet. Dette gjelder også for «Europa ellers», men de er tallmessig en svært liten gruppe. Kontrasten er sterkest mellom menn fra nye EU-land, som har langt høyere barnløshet enn andre, og menn fra Asia som har lavere barnløshet enn andre. Innvandring trekker følgelig gjennomsnittet for barnløse menn opp og ned, avhengig av hvilke regioner de kommer fra.

Vi har tidligere sett at økningen i innvandring har vært særlig sterk for menn fra Polen og Litauen (nye EU-land) og Sverige (Vest-Europa og Norden). Dette tyder på at arbeidsinnvandring i de senere årene i stor grad forekommer blant menn uten barn. I antall er imidlertid i 2013 menn fra Asia den største gruppen blant 45-åringene, 1 500, mens menn fra nye EU-land omfatter færre, 1 000. Menn fra Vest-Europa og Norden er også en stor gruppe (1 250 menn). De har høy barnløshet, men betydelig lavere enn dem fra nye EU-land. Tallmessig er disse tre innvandringsgruppene størst. Menn fra nye EU-land (og i noen grad Vest-Europa og Norden) trekker barnløsheten opp, mens menn fra Asia og alle andre regioner trekker barnløsheten ned.

Forskjellene blant kvinner er mindre

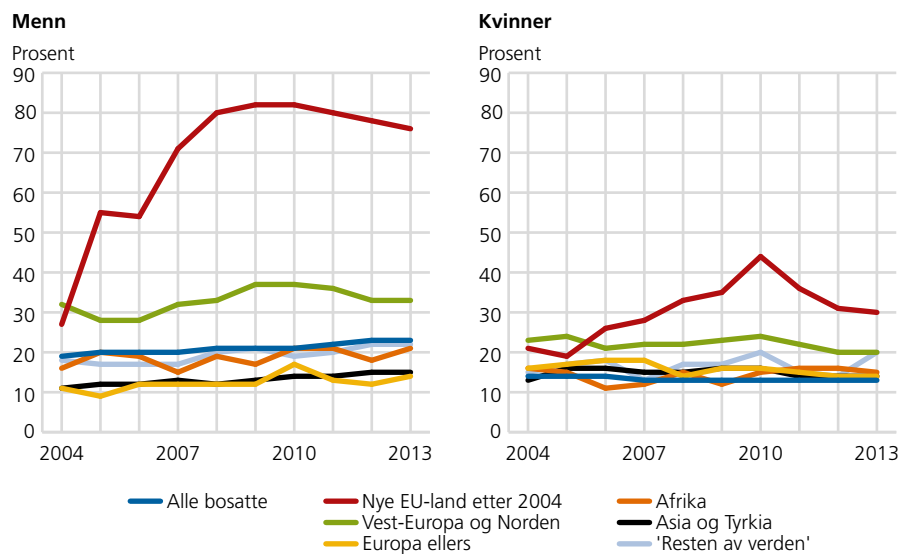
Kvinnene skiller seg fra mennene først og fremst ved at nivået for barnløshet er lavere og forskjellene mellom gruppene er mindre (figur 4). Rangeringen av landgrupper er imidlertid den samme som for menn. To mønstre gjør seg gjeldende. Det ene mønsteret er

kvinner fra nye EU-land og Vest-Europa og Norden, som har høyere barnløshet enn gjennomsnittet. Det andre mønsteret er kvinner fra andre innvandringsregioner som i stor grad er samlet rundt gjennomsnittet (13 prosent).

Kommer barna etter?

Vår undersøkelse viser at en topp i barnløshet for nye EU-land ble nådd i 2010, da dette gjaldt 82 prosent av mennene og 44 prosent av kvinnene. Siden har nivåene sunket til henholdsvis 76 og 30 prosent (se figur 4). Dette kan delvis skyldes at omfanget av innvandring ble stabilisert i forhold til hele befolkningen rundt 2010. Men det kan også skyldes at flere har barn.

Figur 4. Andel menn og kvinner uten barn, 45 år, innvandrere, etter innvandringsregion. 2004-2013

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Noe tilsvarende er funnet i fruktbarheten for kvinner (Tønnessen 2014). Det er ingen nødvendig sammenheng mellom fruktbarhet og barnløshet, imidlertid taler mye for at økende fruktbarhet samsvarer med en nedgang i barnløshet de senere årene. Sannsynligheten for dette styrkes ved resultatene fra undersøkelsen til Sandnes og Henriksen (2014). Denne viser at arbeidsinnvandrere får raskere familiejenforening enn andre innvandrere. Dette gjelder særlig dem som har innvandret fra EU-land. Det er mulig at dette har gitt seg utslag i noe lavere barnløshet både for menn og kvinner, som vi også ser i vår undersøkelse (figur 4).

Innvandring forklarer ikke økende barnløshet

Vårt utgangspunkt var økningen i barnløshet blant menn ved fylte 45 år. Mellom 1985 og 2012 steg andelen fra 14 til 23 prosent (se figur 1). Vi har undersøkt om dette kan ha sammenheng med innvandring de siste ti årene, fra 2004 til 2013.

Vi har funnet at barnløshet i overveiende grad skyldes at menn som ikke er innvandrere, oftere er barnløse. I 2013 gjaldt dette 22 prosent, mens barnløsheten for alle bosatte var 23 prosent. Vi ser også (figur 1) at barnløsheten begynte å øke allerede i 1995, og at veksttakten var lite påvirket av EU-utvidelsen i 2004. Nivået for barnløse menn i befolkningen ellers fortsetter å øke også etter 2010, mens dette ikke er tilfelle blant innvandrer menn. Samlet tyder dette på at senere tids økning i barnløshet ikke kan tilskrives økende antall innvandrer menn.

Svaret på spørsmålet som var utgangspunkt for denne artikkelen, er at innvandrer menn har trukket gjennomsnittet for barnløshet blant menn noe opp etter 2008, men virkningen er marginal. Vi har konsentrert oss om menn og kvinner på 45 år, men har også undersøkt barnløshet for dem i alderen 40 og 50 år. Konklusjonen er den samme. Til tross for at svært mange menn fra nye EU-land, Vest-Europa og Norden, er uten barn, spiller dette liten rolle i den store sammenhengen.

Referanser

- Jensen, A.-M. (2013): «Rising Fertility, Fewer Fathers: crossroads of networks, gender and class», i A.L. Ellingsæter, A.-M. Jensen og M. Lie, M. (red.) *The Social Meaning of Children and Fertility Change in Europe*, Routledge/ESA Studies in European Societies, s. 120-135.
- Kravdal, Ø. og Rindfuss, R.R. (2008): «Changing Relationship Between Education and Fertility – a study of women and men born 1960-64», i *American Sociological Review*, Vol. 73, No. 5, s. 854-873.
- Lappegård, T. og M. Rønsen (2012): «Socio-economic Differences in Multipartner Fertility Among Norwegian Men», i *Demography*, DOI 10.1007/s13524-012-0165-1.
- Lappegård, T., T. Noack og M. Rønsen (2013): «Changing Fertility Behaviour Across Two Generations: the role of gender and class», i A.L. Ellingsæter, A.-M. Jensen og M. Lie, M. (red.), *The Social Meaning of Children and Fertility Change in Europe*, Routledge/ESA Studies in European Societies, s. 136-152.
- Medisinsk fødselsregister (2013): Folkehelseinstituttet. (<http://mfr-nesstar.uib.no/mfr>)
- Sandnes, T. og K. Henriksen (2014): *Familieinnvandring og ekteskapsmonster 1990-2012*, Rapport 2014/11, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/familieinnvandring-og-ekteskapsmonster-1990-2012>)
- Statistisk sentralbyrå (2013): Befolkningsstatistikk. (<http://www.ssb.no/befolkning>)
- Tønnessen, M. (2014): *Fruktbarhet og annen demografi hos innvandrere og deres barn født i Norge*, Rapport 2014/4, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fruktbarhet-og-annen-demografi-hos-innvandrere-og-deres-barn-fodt-i-norge>)
- Østby, L. og K. Henriksen (2013): «Innvandrere – hva vi nå vet og ikke vet», i *Samfunnsspeilet* 5, 2013, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/ssp/5-2013>)